

Ὁ ἀρχαῖος ὕμνος «Πληρωθήτω»*

Δ. Ἀνατολικιώτου

1. Ὁ ὕμνος.

Στὰ «Δίπτυχα» τοῦ ἔτους 2007 σημειώνεται ὅτι μετὰ τὸ «Εἶδομεν τὸ φῶς» σὲ κάθε θεία Λειτουργία πρέπει νὰ ψάλλεται καὶ ὁ ὕμνος «Πληρωθήτω» (Δίπτυχα, 22 Φεβρουαρίου, σελ. 66· «Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν “Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ”, ὁ χορὸς τὸ “Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν”, ὡς ἐν πάσῃ λειτουργίᾳ, τελεῖα ἢ προηγιασμένη»), πλὴν τῆς Διακαινησίμου Ἑβδομάδος.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ ὕμνος αὐτὸς δὲν εἶναι σήμερα εὐρύτερα γνωστὸς (παρέμεινε σὲ μοναστηριακὴ κυρίως χρῆση), παρατίθεται ἐδῶ.

Ἦχος β' (ἢ πλ. α')

- 1 Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεώς σου, Κύριε,
- 2 ὅπως ὑμνήσωμεν τὴν δόξαν σου,
- 3 ὅτι ἠξίωσες ἡμᾶς μετασχεῖν
- 4 τῶν ἁγίων ἀθανάτων καὶ ἀχράντων σου μυστηρίων·
- 5 στηρίζον ἡμᾶς ἐν τῷ σῶ ἁγιασμῷ,
- 6 ὅλην τὴν ἡμέραν μελετᾶν τὴν δικαιοσύνην σου·
- 7 ἀλληλούια, ἀλληλούια, ἀλληλούια.

2. Μαρτυρίες.

Ὁ ὕμνος εἶναι ἀρκετὰ ἀρχαῖος, παλαιότερος τοῦ «Εἶδομεν τὸ φῶς». Ψάλλεται ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 7ου αἰῶνος («Πασχάλιον χρονικόν»), ὑπάρχει σὲ λειτουργικὰ εἰλητάρια, εὐχολόγια καὶ τυπικὰ ἀπὸ τοῦ 12ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς, ἐνῶ παραλλαγή του βρίσκομε στὴν ἀρχαιοτάτη λειτουργία τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

Δὲν μνημονεύεται τὸ «Πληρωθήτω» σὲ κάποιες ἐκδόσεις τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅπως στὰ τυπικὰ τοῦ Κωνσταντίνου (1838 καὶ 1851) καὶ τοῦ Γ. Βιολάκη (1888). Ὑπάρχει ὅμως σὲ ἄλλες ἐκδόσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅπως στὸ Μέγα Εὐχολόγιον ἐκδόσεως Βενετίας τοῦ ἔτους 1862 (μνημονεύεται στὴν σελ. 159), στὴν «*Ἀκολουθία τῶν ἐκκλησιαστικῶν διατάξεων*» (Βενετία 1801), καὶ σὲ μεταγενέστερες ἐκδόσεις ἐνοριακῆς χρήσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1930 περίπου. Φαίνεται ὅτι κάποτε ἄρχισε νὰ ἐκτοπίζεται τὸ «Πληρωθήτω» ἀπὸ τὸ «Εἶδομεν τὸ φῶς», ἂν καὶ παρέμειναν ἀμφοτέρωτα σὲ παράλληλη χρήση στὶς μὲν Ἐνορίες (σὲ μερικὲς ἔστω) μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνος, στὶς δὲ Μονὲς ὡς σήμερα.

Στοὺς νεωτέρους χρόνους, οἱ λειτουργικὲς ἔρευνες ἐπεσήμαναν τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα ἐπαναφορᾶς τοῦ ὕμνου «Πληρωθήτω».

Ἡ ἐπίδραση τῆς ζώσης μοναστηριακῆς παραδόσεως τοῦ Ἄθωνος μὲ τὶς τελούμενες σὲ πολλοὺς ἐνοριακοὺς ναοὺς Ἀγρυπνίες «ἀγιορειτικοῦ τύπου», οἱ ἀείμνηστοι καθηγητὲς Δημήτριος Μωραΐτης, Παναγιώτης Τρεμπέλας καὶ Ἰωάννης Φουντούλης μὲ τὶς δημοσιεύσεις καὶ εἰσηγήσεις τους, ἀλλὰ καὶ ἡ γνωριμία μὲ τὴν λειτουργικὴ παράδοση ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ποὺ ἐπίσης διατηροῦν τὸν ὕμνο (Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας, Σλαβικὲς Ἐκκλησίες), δημιούργησαν πρόσφορο ἔδαφος γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἀρχαίας τάξεως.

Ἔτσι τὸ «Πληρωθήτω» περιέχεται πλέον στὸ νέο «Ἐγκόλπιον ἀναγνώστου καὶ ψάλτου», τὸ ὁποῖο κυκλοφορεῖ «ἐγκρίσει τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», καταρτισθὲν ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Παπαγιάννη καὶ ἐκδιδόμενο ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴ Διακονία. Ἐπίσης ἀναφέρεται καὶ στὸ νέο Ἱερατικόν, ἐνῶ ὑπάρχει καὶ στὸ κείμενο τῆς θείας Λειτουργίας ποὺ δημοσιεύεται στὸ διαδίκτυο στὴν ἐπίσημη ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐπομένως οἱ ψάλτες δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ ψάλλουν τὸν συγκεκριμένο ὕμνο, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἡ πρὸς τοῦτο συνοδικὴ ἔγκριση.

3. Παραλλαγές.

Εὐκόλα μπορεῖ νὰ ἐλεγχθεῖ ἡ ὀρθότης τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ «Πληρωθήτω», διότι ὁ ὕμνος εἶναι κατ' οὐσίαν διασκευῆ τῶν στίχων 8 καὶ 24 τοῦ ψαλμοῦ 70 («Συμβολή», ἐπιθεώρησης τοῦ ἐκκλ. Τυπικοῦ, τ. 13, σ. 4).

Σὲ νεώτερες ἐκδόσεις ἀναγράφεται στὸν 2ο στίχο τοῦ ὕμνου ὅπως ἀνυμνήσωμεν ἀντὶ ὅπως ὑμνήσωμεν, στὸν 5ο τήρησον ἀντὶ στήριζον καὶ στὸν 6ο μελετῶντας ἀντὶ μελετᾶν. Τὸ ψαλμικὸ κείμενο ἔχει ὅπως ὑμνήσω,

ἄρα τὸ ὅπως ἂν ὑμνήσωμεν ἢ ἀνυμνήσωμεν εἶναι ἐσφαλμένο.

Οἱ παλαιῆς λειτουργικῆς ἐκδόσεις ἔχουν τοὺς τύπους *ὑμνήσωμεν, στήριζον καὶ μελετᾶν*, τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἐκδοσις τοῦ συλλειτουργικοῦ τῆς Ἱ. Μ. Σίμωνος Πέτρας, καὶ αὐτοὶ οἱ τύποι εἶναι ἀξιόπιστοι, διότι προέρχονται ἀπὸ ζῶσα λειτουργικὴ παράδοσις.

Τὸ παρηλλαγμένο κείμενο νεωτέρων ἐκδόσεων προέρχεται ἀπὸ τὴν «Ἐκλογὴ ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ὑμνογραφίας» τοῦ Π. Ν. Τρεμπέλα (σ. 189), ὁ ὁποῖος λαμβάνει τοὺς ὕμνους ὄχι ἀπὸ χειρόγραφα, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκδόσεις ἄλλων, κυρίως ξένων (Migne, Baumstark, Νείλου Βοργία τῆς Κρυπτοφέρρης), οἱ ὅποιοι ἀποδεδειγμένως ἐνίοτε ἀλλοιώνουν τὰ κείμενα αὐθαίρετως, δῆθεν πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτῶν, ἢ στηρίζονται σὲ χειρόγραφα ἐκτὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως.

Μεταξὺ τῶν ἐκδόσεων ποὺ ἀκολουθοῦν τὴν παλαιὰ λειτουργικὴ παράδοσις ὑπάρχει διαφορὰ μόνο στὸν στίχο 4 τοῦ ὕμνου. Ἐπικρατέστερη εἶναι ἡ παραλλαγὴ *μετασχεῖν τῶν ἀγίων μυστηρίων σου* (Συλλειτουργικὸν Σιμωνόπετρας), ἴσως ὡς συντομότερη. Ἀνωτέρω παρετέθη ἡ ἐκτενέστερη παραλλαγὴ, ἡ ὁποία ἐπικρατοῦσε στὶς ἐκδόσεις τῆς Βενετίας καὶ σὲ Μονῆς τῆς Αἰτωλοακαρνανίας.

Τὸ ἀλληλοῦσι στὸ τέλος τοῦ ὕμνου εἶναι τριπλό, ὅπως κανονικῶς συνέβαινε σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ ἀρχαῖα Κοινωνικά.

4. Πρακτικὴ χρησιμότης.

Μὲ τὴν ἐπαναφορὰ τοῦ «*Πληρωθήτω*» ἀποκαθίσταται ἡ ἀρχαία τάξις, δίδεται ἡ εὐχέρεια στὸν ἱερέα νὰ μεταφέρει ἄνετα καὶ προσεκτικὰ τὰ τίμια δῶρα στὴν Πρόθεσις (ιδίως ἂν λειτουργεῖ ἄνευ Διακόνου), κατανοοῦμε ὅτι πρὶν ἀπὸ τὸ «*Πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ*» δὲν ἔχει θέση τὸ πολὺ μεταγενέστερο «*Εὐλόγητός ὁ Θεός*» («*Συμβολή*», ἐνθ' ἀνωτέρω), ἀλλὰ ἡ εὐχὴ «*Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου... ὁ πληρώσας πᾶσαν... οἰκονομίαν, πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης*» (τῆς ὁποίας ἄλλωστε ἀκροτελεύτιον εἶναι τὸ «*πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ*») νοηματικῶς συνδεομένη μὲ τὸ «*Πληρωθήτω τὸ στόμα ἡμῶν αἰνέσεώς σου*» καὶ τέλος μπορούμε νὰ προβληματισθοῦμε γιὰ τὶς μαρτυρίες λειτουργικῶν κειμένων ὅτι ἡ συστολὴ τῶν τιμίων Δώρων ἐγένετο κάποτε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο καὶ πάντως πρὸ τῆς Ἀπολύσεως.

(*) Περιοδ. «Ἐφημέριος», Ἀπρίλιος 2007, σελ. 20-21. Ἐπιμέλ. ἡμετ.